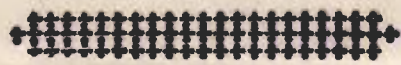

ВИШКІЛЬНА РОБОТА

ВИШКІЛЬНА РОБОТА

I. Справа росту кадрів

Перед ОУН стоїть завдання здобути УССД. ОУН повинна доложити всіх старань, щоб забезпечити досягнення цієї мети якнайскоріше, якнайкраще, при якнайменших втратах. Це буде можливе тоді, коли ціла Організація буде рости. А ріст Організації можна забезпечити тільки через ріст кадрів. З другого боку, ріст кадрів є засобом на поповнення проріджуваних провідних кадрів. Ось чому треба повсякденно дбати про ріст кадрів в ОУН, про ріст кожного одного її члена.

В наших умовах революційної роботи, коли час-від-часу гинуть люди на різних постах - менших чи більших, справа росту кадрів та доброї обсяди спорожнених місць є, зокрема, пекучою і невідкладною.

В наших рядах є, до нашого руху включаються люди з різних середовищ, з різним ступенем загальної чи спеціальної освіти. Воім їм треба допомогти в опануванні того всього комплексу знань, який є необхідний для кожного члена ОУН, а потім допомогти їм стати на такому щаблі в організаційній гієрархії, на якому вони могли б проявити максимум своїх здібностей та принести найбільше користей Організації. До тих знань входять питання з українознавства, ідеології, політики українського націоналістичного руху, совєтоснання, різні питання нашої організаційної роботи в середині і назовні Організації: справи пропаганди, служби безпеки, конспірації і ряд інших.

Зовсім зрозуміло, що люди з вищою загальною освітою далеко скорше опанують потрібні знання вже самим фактом свого умового вироблення. Далеко трудніша справа з тими, які приступають до нас з початковою освітою 4-7 кл. Справа уможливлення росту саме цим людям є, власне, і основним питанням цієї статті. Їм саме треба приділити якнайбільше уваги, бо саме вони в найбільшій своїй масі творять склад ОУН. Люди з середньою освітою є вже далеко менше, і їхній нахил до Організації є також менший. Подібно маєтись справа з людьми вищої освіти.

Причиною такого стану є саме система більшовицького правління; більшовики дають змогу вчитися лише тим, які всецільо стоять за їхнім політичним ладом, або тим, які свої правдиві погляди вміло перед ними закривають. Треба сказати, що тих других є доволі багато, та з-дебільша з них користає на практиці невелика кількість. Здобувши собі освітою краще місце в суспільстві, вони звичайно віддаляються від народу і його страждань. Лише нечисленні з них мають відвагу віддати своє знання, здібності, а як потрібно і життя, на службу народові. Знову люди, хоча і здібні, але в яких виразно проявилось невдоволення більшовицьким ладом, а тим більше такі, що намагаються ставити йому спротив, - ніколи не можуть здобути в СРСР освіту вищі ніж початкову.

Зокрема в наш час, коли боротьба затягається, прихід людей з вищою освітою є справді невеликий і тим більше треба нам старатися сприяти ростові людей, які творять основну масу наших членів - ростові людей з низькою освітою. Дотеперішній досвід в тій справі показав, що серед тих власне людей криється немало блискучих талантів, яких тільки треба вміти віднайти і допомогти їм розвинутись.

II. Як забезпечити ріст кадрів

Засоби, якими в наших умовах боротьби можемо допомогти ростові кадрів, є досить обмежені.

Найкращий з них це є дати змогу людині якнайскоріше увійти в саму суть справи - поставити її у відповідну ділову обстановку, в коло відповідних людей, які постійно мали б її на оці і кожноразно допомагали б у ростові.

Однак це не все. В ніякому разі не можна забувати про величезне значення теоретичної підготовки для пришвидшення росту кадрів.

Правильне співвідношення практичного і теоретичного вишколу, правильне їх поєднання та збереження індивідуального підходу до кожної вишколюваної особи — це те, що забезпечує найкращий результат. Над цим питанням дещо зупинимось.

Сам практичний вишкіл може дати людині багато, але лише тій, яка вже навчилася сама добре спостерігати, пригадувати над тими чи іншими справами, робити узагальнення та висновки. В іншому випадку успіх від практичного вишколу був невеликий. Вишколювана особа щонайбільше запам'ятає ряд рецептів, які і буде тоді примінювати, коли стріне випадок ідентичний з цим, який колись бачила та запам'ятала. А потрапить вона у змінювану дещо обстановку, то неодмінно розгубиться і не буде знати, як їй слід вийти з нового становища. Людина міцна у теоретичному відношенні, щоб була насправду міцна, мусить завжди сама перевірити згідність своїх теоретичних знань з практичним життям. Вона мусить навчитися примінювати відомі їй узагальнення і правила в конкретній обстановці. І треба тут сказати, що є ряд таких випадків, коли такі люди навіть по довгому часі практичних знань, чуються в безпосередньому житті досить непевно.

Способом, який одинок може зарадити і одній, і другій скrajності, є, як вже згадувалося, вміння поєднання практичного і теоретичного вишколу. Кожний вишкілювальник повинен завжди про це пам'ятати і кожну нову річ в теоретичному відношенні чи вичену з книжок і літератури закріпити вишколюваній особі практичними завданнями. З другого боку, треба навчити відповідно оцінювати явища щоденного життя, узагальнювати їх.

Навчання повинно дати членам ОУН такі вартості, як: вміння розв'язувати всі практичні питання, які насуває життя та наша боротьба; вміння вести пропагандистські розмови, з'єднувати інших для нашого руху; врешті, навчання повинно скріплювати ідейність, характер і почуття вартості вишколюваного. Кожна з цих трьох ділянок є дуже важлива і не можна розвивати однієї надмірним коштом других. Але в кожний часній окремій обстановці натиск на вироблення цих чи інших вартостей може бути більший чи менший. Враховуючи це, що сьогодні найбільше уваги треба присвятити виробленню в кадрах характеру, ідейності, не можна ніяк забувати про розвинення в кадрах організаційних здібностей. Відповідно до згаданих основних родів навчальної роботи серед кадрів, ми єднаємо вишколи в такі групи: організаційні і ідеологічно-політичні.

Окремо, але всеж таки у тісному зв'язку з попередніми, стоїть справа виховання кадрів. В той час, як вишколи мають на меті розвинути передусім розум, здібності, збільшити запас знань у вишколюваних, то виховання діє більше на психіку, розвиває характер. Порядок в цілій виховно-навчальній роботі, якщо виходити з заложення, що вишколюваному ще нічого не відомо, — повинен бути такий: спочатку найбільше присвятити уваги вихованню, воно повинно дати вишколюваному характер, ідейність, моральні вартості, далі: покласти натиск на ідеологічно-політичні вишколи / вони вже привчають вишколюваного до практичної початкової діяльності, до пропагування наших ідей в розмовах чи статтях, а рівночасно скріплюють його ідейність, почуття особистої вартості; отже, сприяють вихованню, тому ідеологічно-політичні вишколи треба постійно розв'язувати зі загальною виховною роботою, а накінець давати організаційні вишколи / вони вводять вишколюваного в безпосереднє життя і в практичну діяльність/. Не у всіх родах виховно-навчальної роботи можна однак легко примінювати практичні завдання, які, як відомо, найбільше і найскоріше допомагають у виробленні потрібних навичок у вишколюваних. Найбільше поле до попису у приміненні практичних завдань вишкілювальник має при організаційних вишколах, не так вже велике при ідеологічно-політичних, а вже такі найменше при вихованні. Тут скоріше можна говорити про можливість практичної перевірки характеру даної людини. Але тим не менше слід саме на ці практичні завдання всюди звернути велику увагу.

Дуже важну групу загально організаційних вишколів творять вишколи в конспірації; вишколи, які зазнайомлюють з умовами легальної і підпільної роботи і життя; врешті військово-партизанські вишколи, які навчали б юнаків — новиків партизанського побуту і ін.

III. Методи вишколів.

Теоретичне навчання може проходити двома основними шляхами: при допомозі вишколу/так будемо називати всі ті засоби вишколювання, при яких можна говорити про вишколювача і вишколюваного/*з самовишколювачу/кожним людиною вишколюється в основному самостійно/на/*.

Попередньо ми підкреслювали важливість примінення у всій навчально-виховній роботі практичних завдань. В нашій загального характеру статті не можна присвятити належного місця проблемам правильного примінення у вишколах практичних завдань. Це є можливе тільки тоді, коли говорити про якийсь конкретний вишкіл, нпр., про есбівський вишкіл - тут вже можна подати цілий ряд конкретних практичних завдань, як от: зладження картотеки даної групи хат, переведення допиту з чоловіком, який перебував в тюрмі і ін. З цих причин стаття займається передусім цими питаннями вишкільної роботи, які є спільні всім темам вишколів - методиці вишкільної і самовишкільної роботи.

В свою чергу вишкіл може проводитися в різних формах. В наших обставинах є можливі такі методи: 1/ використання коротких ділових стріч з підпорядкованими для точного переведення вишколів у найважливіших справах/по своїй природі навчання може бути тільки індивідуальне/, 2/ наладнання спеціальних вишкільних стріч/нпр. кілька по кільканадцять годин раз у місяць/, на яких порушувались би передусім вишкільні справи/на таких стрічах міг би вже бути присутнім гурт людей/, 3/ наладнання групових довших вишколів/семинарів/, які могли б тривати від кількох до кільканадцять днів і на яких можна було б порушувати велику кількість справ/очевидно, тут також може брати участь гурт людей і то більший ніж при другому способі/, 4/ прикріплення вишколюваного на довгий час на перебування спільне з вишкільником/засіб можливий тільки для індивідуального використання/.

Спробуємо оцінити всі, тут подані методи з різних точок зору. При тому треба зазначити, що ми виходимо з умов, які існують в наших теренах. В інших обставинах може бути вигідніше покористуватися іншими засобами.

До першої методи: Справа безпеки та конспірації є тут пост авлена дуже добре. Нема тут жодних згруповань людей, спеціальних переходів, зв'язаних лише з вишколом, також нема. Використання таких стріч на вишкільні справи зовсім не забирає часу, якщо не рахувати цього, що стріча продовжитися на кілька годин. Однак цей спосіб дуже в великій мірі буде затруднювати вишкільника. Він буде мусіти дуже кондензувати матеріал, на чому статить приступність викладу; буде мусіти ті самі теми ряд разів повторювати та буде змушений обмежувати вишкільні справи до найбільш важливих та актуальних. У зв'язку з цим, цей спосіб справи не розв'яже і вистарчаючим бути не може. Він може служити тільки як доповнення інших способів. Але тимменше треба його завжди використовувати, зокрема, на ведення виховним розмов, обговорювання обстановки в терені, на порушення найважливіших точок діяльного вишколу та короткий міжнародний огляд. Однак не можна забувати, що це є ділові організаційні а не вишкільні стрічі; ніяк не можна відсувати справи організаційного інструктажу на задній план, коштом міжнародного огляду чи навіть якогось загального вишколу.

До другої методи: Справа безпеки та конспірації дальше є тут в порядку, але є тут потрібні додаткові стрічі, а що і за тим іде, також переходи. Такі стрічі раз на якийсь час встановлені, багато часу не забирають, але тим самим, що це спеціальні вишкільні стрічі, час присвячений вишкільним справам є вже далеко більший - є змога повести більш ґрунтовні й приступні доповіді про різні справи. Вишкільникові дає цей спосіб спеціальні вигоди, бо на стрічі може приходити більша кількість людей, які повинні вишколюватись; тої самої теми вишкільник не мусить кожному зокрема повторювати. Тим самим, що такі стрічі можуть, відбуваючись що якийсь час, тривати піврокутрік, є змога впродовж такого часу пройти більшу кількість відповідних тем.

До третьої методи: Тут справа безпеки і конспірації є вже далеко гірша; на протязі довгого часу маємо поважне скупчення людей, а що за тим іде - потребу у більшій кількості харчів, частого показування по селах./Приготовляючи харчі задалегідь, можна ту безпеку зменшити/. Тут люди на якийсь час відриваються від праці в своєму терені - а це не раз досить шкодить. Сам вишкільник

має в тому способі великі вигоди: впродовж короткого відносно часу, може перейти поважну кількість з вишкільців шляхом другої методи. Тут у безлічі нового матеріалу і тем, вони розгублюються. Цієї хвиби не мають перший і другий способи, де вишколювані не проробленню якоїсь одної конкретної теми розходяться і якийсь час мають змогу її передумати і засвоїти поки ще наспіють нові матеріали. У відношенні до часу, то цей спосіб забирає приблизно стільки само часу, що друга метод. Тільки тут цей час є зібраний разом, а там був розположений на певний період. Залежно від обставин та або друга метода може надаватися на використання. Головною користю цієї методи по відношенні до другої є це, що, як вишкільник, так і вишколюваний, не мусить часто виходити на спеціальні виховні стрічі, зокрема це тоді, коли дорога досить далека і в дорозі є можливі небезпеки.

До четвертої методи: Практичне використання цього способу дуже незначне. В цього повинні користати тільки винятково вартісні одиниці, бо число тих, яких треба вишколювати є далеко більше тих, які вишколюють. Тим не менше вишкільник повинен мати завжди в своєму безпосередньому оточенні одного до двох крадих хлопців і над їхнім ростом працювати. Очевидно, що в успіхах цей спосіб найкращий, бо тут може бути проведено найбільш відповідне отримання теоретичного навчання з практичним, тут можливий вповні індивідуальний підхід до вишколюваних. Тут вишколюваний не тільки чує про ті чи інші справи, але має змогу бачити, як їх розв'язує вишкільник на практиці, а також і йому самому попадаються часто різні практичні завдання. Тут по проведенні кожної організаційної чи бойової роботи, вишкільник з місця обговорює її зі своєю групою. При чому розглядаються всі додатні і від'ємні сторони, а це зявляється вчить. Тут вишкільник має змогу безпосередньо пов'язати теорію з практикою.

Підсумовуючи те все, бачимо, що кожний з цих способів є вартісний в певному відношенні. Треба тільки вміти відповідно ними користуватися. Залежить це, як уже згадувалось, від обстановки в терені/ворожий натиск, потреба в даному вишколі/, місце праці вишкільника і вишколюваних, об'єму планованого вишколу і ін.

Тут коротко згадаємо та схарактеризуємо спосіб індивідуального і гуртового навчання. Справа величезної користі при індивідуальному навчанні для вишколюваного не підлягає жодному сумніву. Основною перешкодою, яка не дає йому розвинутися, є брак вишкільників, а у зв'язку з цим, невелика його продуктивність. Кількість вишколюваних одиниць на протязі означуваного часу з'являється тут далеко меншою в порівнянні з кількістю одиниць, яка може бути впродовж цього часу вишколена гуртовим способом. Однак гуртовий спосіб має ряд поважних хиб. При індивідуальному способі вишколювання вишкільник має змогу добре пізнати в людині стан дотеперішніх її знань, швидкість засвоєння нових матеріалів, добре бачить, на які місця необхідно звернути більшу увагу/на ті, які вишколюваному йдуть важче/ і має змогу провірювати засвоєння матеріалу та примінює найбільш ефективний спосіб навчання і ін. Всі ці речі не можуть бути забезпечені при гуртовому вивченні. Вмілий вишкільник може їх частинно освітнути, але і то з поважним трудом і накладом часу.

IV. Перші завдання вишкільника.

Зупинимось дещо довше над особою самого вишкільника та над справами, про які він повинен подумати перед самим вишколом. Про всі ці питання треба подумати при веденні як індивідуального, так і гуртового вишколу.

Перевсім постає питання чого треба навчити людей, призначених для вишколювання? Вишкільник мусить мати тверде переконання, що він даний матеріал має добре опанований та може про ці справи ще когось навчити. Відтак треба йому в основному згадати плани навчання. При цьому він мусить виходити з таких заłożeń: яку загальну освіту мають курсанти, яка їх інтелігенція/в цьому випадку здібність до швидкого засвоєння нового матеріалу/, яка їхня уважність/наскільки вони уважно і з яким зацікавленням підходять до даного матеріалу/, які відомості з даного предмету вже їм є відомі, скільки часу призначено для проведення цілого вишколу. Вишкільникові треба уважно слідити за тим, щоб всі особи, які мають проходити даний вишкіл, не відрізнялися надто від себе по відношенні до згаданих вище прикмет. Не повинно бути осіб, які вже дуже багато знають з програми курсу, або,

які стоять помітно вище середнього рівня щодо інтелігенції/ у відношенні до даної групи курсантів/. Вони будуть в часі вишколу нудьгувати і тим навіть заражуватимуть менше уважливих курсантів. Ще гірше є тоді, коли на курс потраплять особи надто низької інтелігенції, чи з далеко меншим засобом знань чим вимагається - вони з такого вишколу нічого не скористають, а тільки змарнують свій час.

Коротко покажемо, який вплив на вплив навчання будуть мати згадані вгорі відомості про курсантів. Знання загальної освіти й інтелігенції дасть змогу вишкільникові розвивати відповідну швидкість навчання, а також уможливить користування стислою і короткою мовою без особливого звернення уваги на приклади і пояснення. Ці речі можна буде лишити самим курсантам. При низькій інтелігенції і освіті курсантів, мова вишкільника - проста, ясна, без чужомовних слів, всі нові поняття мусять бути введени поетапно та мусять бути підкріплені рядом пояснень, прикладів, практичних занять. Характер курсантів вкаже вишкільникові, чи будуть вони уважно засвоювати собі нові відомості, чи будуть самі старатися посилено працювати над собою, і яка буде мусять бути контрольна уважливості курсантів під час доповіді та остаточна перевірка навчання, - чи може треба буде вжити особливих прийомів, що мали б на меті привернути увагу до програми курсу, збільшити зацікавлення, посилити контроль успішності в навчанні. Далше - Відповідно до цього того, що вже знають курсанти, вишкільник буде мусять пам'ятати про те, щоб не втягати в план навчання того, що їм вже відомо. Це могло б довести до зайвої втрати часу і буде надіждати курсантам. Накінець треба врахувати час призначений для вишколу в тому сенсі, щоб вибрати з цілого матеріалу таку кількість тем, яку впродовж цілого часу буде змога закінчити. При чому вибрані теми мають бути по своїй суті найважливіші для розуміння цілої справи. Тоді мета вишколу буде досягнута.

Очевидно, рідко коли трапляється, щоб вишкільник міг розпоряджатися всіма потрібними йому відомостями про курсантів. Тому не повинен ніколи тратити часу ніякої нагоди, щоб отримати ті інформації, які йому можливо дістати.

Якими інформаціями розпоряджає звичайно вишкільник перед тим, як починає провадити вишкіл? Здебільша є це дані про функцію курсанта /його працю, становище в терені/, загальна тема вишкільника та час його тривання. Всі інші потрібні висновки з цих даних мусять вишкільник зробити вже сам. Очевидно, що становище /праця/ курсанта в терені говорить дещо про його інтелектуальну вартість, інтелігенцію, а також про знання, які він вже опанував. Цього всього, звичайно, замало. Тим не менше план навчання треба заздалегіть зладити. Тільки в тому випадку слід завжди приготуватися на різні непередбачені есентуальності, а саме: припустити мінливу інтелігенцію, загальну освіту, уважливість, менші знання у майбутніх курсантів. Це ніколи не пошкодить, а при першій зустрічі з курсантами можна свої припущення контролювати і у висліді ввести у план відповідні зміни.

Про конкретний план навчання не приходить до нас говорити, бо це залежить в першій мірі від конкретної теми вишколу. Але все ж таки загальні положення можна встановити. Передусім в першій розмові вишкільник повинен сказати, що буде темою всього вишколу, яке є пов'язання вивчаюваного матеріалу з практичним життям. Весь вишкіл повинен бути так побудований, щоб нові поняття вводилися поетапно і завжди базувалися на вже відомих, вистерігатись, вискакувати вперед, приділяти відповідний час контролі навчання та практичним заняттям.

Від самого вишкільника залежить, яким способом він користуватиметься при навчанні: чи буде читати курсантам заздалегіть виготовлений конспект вишколу, чи буде викладати з пам'яті. Не потрібно розводитися над цим довше, чому кожен вишкільник повинен старатися викладати з пам'яті. Це буде більше переконувати, дасть змогу наводити більше пояснень і прикладів, дозволяє в самому тракті викладу перейти в разі потреби на більше зрозумілу і просту мову, присвячувати більше уваги труднішим місцям і ін. Перед самим вишколом вишкільник зобов'язаний перевірити, чи він весь потрібний матеріал добре знає. Знати матеріал треба так, щоб він міг бути виголошений вишколюваним не хаотично "від руки", а впорядковано і ясно. Перевірку опанування матеріалів найкраще можна провести написання короткого конспекту у планованій лекції.

У. Як повинна виглядати доповідь.

Тут зупинимося довше над побудовою і проведенням доповіді, розчисленої на одну тему, яку длянється вичерпати впродовж кількох чи більше годин. Про потребу зорієнтувати курсантів в цій темі вишколу, ми вже згадували. Тут треба також зазначити, що завжди слід вказувати на значення поодиноких тем в системі цілого вишколу. Опреділити їхню важливість і місце, пояснити, таку а не іншу черговість у викладанні, яке відношення до цілого вишколу, а також окремої теми, до практичного життя, до нашої боротьби, чому ми це повинні добре вивчити. Декілька прикладів. 1. Історія України це дуже широка тема, і тому слід вибрати з неї ті теми, які безумовно потрібно вишколюваним опанувати; справа походження українського народу, Київська Держава і її значення, Переяславський договір і т.д., але очевидно, не можна тільки до цих тем обмежуватися. Треба порушувати і інші, нпр.: культура Київської Держави, Галицька Держава, поневолення України Литвою і т.д. Справа в тому, щоб вишколюваний точно знав, що дуже важливе, що менше, і другорядне. 2. Приклад на черговість викладання матеріалу. В трактаті есбівського вишколу, вишколюваний не завжди знає, чому зберігається така черговість періодів у підготовці вербовки агента: намічування кандидата, обдумання цілі вербовки, збирання компрометуючих матеріалів, студіювання, особисте знайомство. Зрозуміння тої черговості дасть вишколюваному глибокий погляд на справу і знаменито полегшить залям'ятання поодиноких періодів.

Щодо зовнішньої сторінки доповіді, то вона повинна бути ведена зрозумілою мовою, повільним темпом, однак, не монотонно, а жваво і інтересно. Стиль повинен бути простий, без надміру чужих слів/зокрема при менше вироблених кадрах/.

Мусимо зазначити, що матеріал тих тем, на які звичайно проводиться вишколи, є для багатьох не дуже цікавий і нероз доводиться вводити в доповідь більше або менше пов'язані з темою приклади, які збільшували б зацікавлення курсантів/ширше про засоби зацікавлення в дальшому/.

Деякі вишкільники не дуже велику увагу звертають на те, що не все курсанти вважають і слідають за доповіддю. Вони, хоч і бачуть таку неухвалюваність, то а нею нібито годяться, приймають як конечне зло, а в найкращому випадку, стараються тільки самою доповіддю зацікавити слухачів. Тим часом це нероз до дуже вдається в огляду на сам матеріал навчання, як з огляду на недбалий підхід курсантів до вишколу. В тому випадку треба рішуче користуватися другими засобами привертання уваги, а саме: звернути увагу невважливого курсантові на його невідповідну поведінку і ставлення до вишколу; в випадку впертості поставити догану, а навіть усунути з курсу. Потурання невважливості шкідить не тільки самому невважачому, але дає поганий приклад іншим. Уважливості можна контролювати, даючи курсантові про щойно обговорювану справу запитання.

Фактичний матеріал теми повинен бути строго систематизований і поділений на окремі частини. Переходячи від одної до другої частини доповіді, треба завжди попередити, про що будеться говорити - подати хоч основну думку. По виложенні цієї частини поставити курсантам декілька запитів, які мали б на меті показати чи вони схопили чи зрозуміли основну думку. Постійне контролювання розуміння курсантами матеріалу є справою дуже важливою. В воно зокрема тоді необхідне, коли переходиться до дальших частин доповіді, які базуються на попередніх матеріалах та використовують термінологію щойно нещодавно перший раз вжиту. Іти в матеріалі далі можна щойно тоді, коли перевіримо, що курсанти всі нові поняття термінологію, основні думки як слід зрозуміли. Якщо ті справи не добре засвоєні, неодмінно треба їх перевірити. Зрозуміння важливих місць можна полегшити, звертаючи курсантам на ці місця окрему увагу. Увагу до певної справи можна привертнути, або попереджуючи, що ця справа є дуже важлива, або вживаючи відповідно сильної інтонації голосу. По пройденні всієї теми вишкільник повинен дати її огляд, подаючи основні думки пройдених матеріалів.

Щодо самих курсантів, то вони повинні завжди вишкіл конспектувати. В цей спосіб увесь матеріал скоріше запам'ятовується, а їхня увага буде більше зв'язана з доповіддю. Але самостійне конспектування доповіді можна доручити лише вже виробленим курсантам, - вони вже самі будуть знати, що з доповіді втратити, а що ні. Коли, однак, мається до діла з людьми менше виробленими, тоді вишкільникові

необхідно самому продиктувати той матеріал, який треба конспектувати. В найгіршому випадкові він повинен обмежувати диктування хоч до основних думок, важливих абзаців, всіх наголовків і розділів. Окремо добре подиктувати основну думку цілої теми.

По закінченні теми необхідно додатково запитати курсантів - чи все те зрозуміле; відповісти на їх запитання, а потім самому перейти до запитів та перейти ними всі основні положення теми. Треба старатися, щоб з таких запитів розгорнулася дискусія між курсантами - це дозволить прекрасно оцінити, як вони засвоїли собі матеріал. Дуже користо дати завдання до самостійного виконання в часі між першою, а другою лекцією. Завдання може бути письмове, усне чи практичного характеру. Корисно подати курсантам список літератури та підручників, які про пророблені теми ширше говорять. Щодо слідуючої теми, то добре відразу сказати, що буде на слідуючий раз пророблюватися, щоб курсанти могли над тою темою вже заздалегіть подумати, дещо про неї прочитати. Можна також покористуватися з такого прийому/коли інші не дадуться провести/; курсантам ставиться запитання /очевидно легке/ зі ще непроробленого матеріалу, який буде темою слідуючого доповіді, - хай вони над ним попрацюють.

VI. Метод вишкільвання при допомозі конспекту.

Перевага усного над перероблюванням курсантам заздалегіть виготовленого конспекту, є очевидна. Тим не менше не можна цієї методи з нашого життя усунути. Опанування техніки усної доповіді є, на жаль, ~~можливо~~ ~~і~~ ~~і~~ ~~і~~ відносно не багатьом вишкільникам. Більшість вишкільників, звичайно, користується на вишкільній методі читання курсантам готового конспекту. Саме тому треба цій методи присвятити поважне місце і постаратися різними поліпшеннями піднести її вартість. Ця метода добре поставлена, може бути більш успішною ніж погано приготовлена метода усної доповіді.

Основною труднощі в цій методи є те, що тут не можна так, як в усній доповіді, достосувати рівня викладу до самих курсантів, а приходиться користуватися з того самого конспекту при навчанні і більше і менше вироблених кадрів. Всеж таки цю труднощі можна у великій мірі зменшити, коли скористуватися з таких допоміжних засобів. Вишкільник мусить дуже добре опанувати предмет і не може бути так, щоб він брався до вишколу, не мавши того конспекту недавно в руках/це не мусить бути його власний конспект, це може бути цілком добре якась стаття, реферат, точно в такому вигляді, як вони поширюються серед кадрів чи населення. Конспект приходиться звичайно робити з таких тем, які ще неопрацьовані. З готових широких матеріалів в робленню конспекту може бути допоміжне у запам'ятання даного матеріалу, але коли йдеться про навчання, то конспект, як сконденсований матеріал є трудно зрозуміти/. Дуже користо перед самим читанням, так, як і перед доповіддю загально зорієнтувати курсантів в темі - подати коротко основну думку теми, щоб за нею легше було курсантам слідити.

Матеріал треба читати повільно, виразно і старатися зцементувати важливі місця. Як багато нараз прочитувати, повинно залежати від таких моментів: наскільки слухачі понятливі і зазнайомлені з літературною мовою; наскільки матеріали для них нові та чи насичені новими поняттями та чужими словами. По прочитанні уривка треба запитати, чи хто не зрозумів якихось слів, думок та їх вияснити. Добре було б, коли б курсанти всі незрозумілі слова і думки з місця записували. Рівночасно поставити питання, яке заторкувало б основну думку, допомогти цю думку виловити і знову казати її записати. Відтак переходимо до другого уривка. Кожен з таких уривків має творити собою певну цілість; може це бути абзац, підрозділ, розділ. По скінченні теми поставити питання про основну думку її та рядом запитів перевірити зрозуміння її у курсантів. Коли в ході читання деякі уривки покажуться тяжкими до зрозуміння а прочитати їх вдруге чи втретє. У відношенні до конспектування вишкільник повинен завести такий порядок в гурті: якщо він вважає, що конспектування доцільне і потрібне, то треба додати всім нотувати. Не дозволити на те, щоб одні конспектували, а другі ні. Внаслідок цього розладнується порядок і доводиться до непотрібних затримок. Коли серед учасників курсу є здібніші одиниці, можна покористуватися слідуючим способом: казати комусь із здібніших самому прочитати статтю/чи хоч би якийсь

уривок/, пояснити йому всі незрозумілі слова і місця і хай він відтак дасть на цю тему доповідь. При чому треба звернути пильно увагу на такі речі: чи доповідь не пропускає деяких вишкільних думок, чи правильно свої думки висловлює, чи його оповідання потрапить заінтересувати курсантів.

Весь час тривання лекції треба контролювати уважливості курсантів в спосіб обговорений попередньо. Так само, як і там, вказати допоміжну літературу до даної теми та підготувати наступну лекцію. Широко примінювати всякого роду завдання та зокрема практичні.

Як з цього бачимо, опанування техніки вишколювання при допомозі читання вишкільного матеріалу не повинно насувати нікому спеціальних труднощів і майже кожна здібніша одиниця може ним користуватися при веденні вишколів. Це і є величезною перевагою цього методу у відношенні до попереднього.

Для прикладу побудуємо одну схему ведення вишколу в розрахунку на мало вироблені кадри:

1. Вишкільник перевіряє себе чи він даний матеріал добре опанував /робить конспект вишколу, пробує свою справність, у виголошуванні доповіді/.

2. Вишкільник рішає, як буде вести вишкіл, якою методом покористується: чи буде виголошувати доповідь з пам'яті, чи буде її прочитувати чи виголошувати з якомусь здібнішому курсантові, приготує різні засоби до зацікавлення.

3. Вишкільник перевіряє, чи курсанти мають опановані ті матеріали, ті поняття, на основі яких він буде порушувати нову тему.

4. Вишкільник робить попередні усні зауваження про нову тему/зміст тих завдань був поданий вище/. Подає роз'яснення основних понять, термінів, якими покористується в новій доповіді.

5. Виголошування або прочитання даного уривка вишкільником/чи якимось здібнішим курсантом/.

6. Курсанти подають відносно незрозумілих слів, думок, справ зв'язаних з даною темою, свої приклади.

7. По виясненні всіх незрозумілих місць вишкільник ще раз повторює читання того самого уривка або дає когось другому читати. Має це на меті привернути увагу курсантів з поворотом до основної думки уривка, яка могла б бути відсунена на задній план вилученням незрозумілих слів.

8. Вишкільник перевіряє запитання, чи в інший спосіб, чи курсанти правильно зрозуміли основну думку проробленого уривка.

9. Курсанти записують основну думку.

10. В дальшому точки 5,6,7,8,9 повторюються аж до закінчення цілої статті або теми.

11. Вишкільник контролює зрозуміння основних думок з точки зору цілої теми. Можна це робити запитаннями, чи хоч би викликаючи дискусію в поодиноких справах між курсантами.

12. Вишкільник контролює конспект одного з курсантів, при чому подає, що є добре занотоване, що треба додати, а що опрарити. Інші курсанти слідять за своїми конспектами, чи там є все правильно записане.

14. Вишкільник дає теоретичні і практичні завдання, які повинні бути розв'язані курсантами на наступну лекцію.

15. Вишкільник подає допоміжну і джерельну літературу до переробленої теми.

16. Вишкільник загально знайомить курсантів з темою наступної лекції. Він дає їм деякі завдання, які мали б їх в тому напрямку дещо підготувати.

17. На наступній з черги лекції, вишкільник перевіряє виконання тих завдань, які він останнім разом дав курсантам. Старається досягти того, щоб один курсант корегував задачі другого, що повинно довести до дискусії. Обговорює поодинокі задачі.

18. Потім вишкільник переходить до наміченої теми в порядку поданому вище.

Цієї схеми доповіді/читання/ не треба розуміти шаблонно. Вона є розрахована на найменше вироблених. У відношенні до більшої вироблених курсантів цю схему треба спрощувати.

VII. Як зацікавити курсантів.

Про деякі способи зацікавлення курсантів ми вже в декількох місцях згадували. Тепер підведемо підсумки і доповнимо новими положеннями.

Мова доповіді чи читання повинна бути не надто скоро, виразна, без непотрібних ускладнень вислову, без надміру чужоземних слів. Не повинна вона однак бути монотонна, а жива та інтересуюча. З правила треба вводити в доповідь не в проміжки між читанням уривків різні цікаві приклади зі щоденного життя, безпосереднього оточення, життя визначних людей.

Перед самою доповіддю чи читанням треба посвятити деякий час на з'ясування курсантам суті цілої доповіді, важливість теми і її місце в цілому вишколі, потребу навчити цю справу в сьогоденний час, вказати на безпосереднє пов'язання справи зі щоденним життям, з нашою боротьбою, як до тих самих питань підходили визначні люди.

Старатися прикріпити увагу слухачів навіть формальним зверненням уваги і доганами тим, які не вважають./Про це вище згадувалося ширше/.

У трактаті доповіді чи читання інтонацією голосу, спеціальним звертанням уваги, повторенням - приковувати увагу до найважливіших основних понять, думок, положень перероблюваної теми. Казати найважливіші місця повторювати.

Дуже корисно є ставити під час доповіді чи читання різні запитання до слухачів. Вони/запитання/ привертають увагу до важливих місць, примушують про них думати, допомагають запам'ятувати матеріал, а також дають змогу вишкільникові контролювати чи курсанти уважають, чи як слід розуміють вивчуваний матеріал та що їм іде легше, а що трудніше і відповідно до того різно ставитися до цих справ. Найпростішою формою того способу є ставлення запитів - вислуховування відповідей та їх корегування. Добре, коли впливати на амбіцію курсантів якимось допоміжним прийомом, ось найпростіший: подати запит до всіх у формі: "Хто відповість на це питання?". Можна ставити запит одному курсантові, а другому казати слідкувати чи перший добре відповідає чи також ставити запит до всіх: "Чи правильно відповів курсант Б?". Ще кращою формою є, коли завести такий лад, щоб один курсант питав другого і сам слідкував, чи він правильно відповідає. При чому цей другий боронив би свого становища. Вишкільник лише слідкує, чи внаслідок таких запитів всі справи порушені і як слід поставлені.

Але найкращою формою зацікавлення є вдаватися до застосування у вишколі дискусій. Вони найкраще розвивають умові здібності людей. Вчать їх говорити, боронити свого становища, атакувати, розвивають нахил їх говорити, на рівнож дахил до публіцистики. На жаль, цей спосіб є доступний тільки для досить вироблених курсантів, але і серед менше вироблених можна ним в деяких справах користуватися. Дуже добре можна розвинути дискусію в наступний спосіб: вишкільник/або той курсант, який мав доповідь на цю тему/ ставить себе згори в позицію такого, який даного матеріалу не знає або має інші погляди на цю справу і тоді хтось повинен його з цією справою зацікавити і переконати, що воно має бути саме так, а не інакше. При чому "перекокувати" вишкільника може кілька осіб рівночасно. Нпр., вишкільник ставить себе в позицію учителя зі східних областей, а курсант в позицію повстанця, який прийшов його відвідати.

Коли йде про справу запам'ятання, то це можна досягнути рядом менше чи більше успішних прийомів. Добре є на кожній лекції повторювати пройдений матеріал, випитуючи про нього курсантів. В кожній наступній темі віднаходити місця, які в'яжуться з попередніми темами і вказувати на змі словий зв'язок тем/пригадуючи собі одну справу можна буде зараз пригадати другу/. Можна доручувати записування основних думок, зладжування конспектів, давати різні письмові завдання як поодинокі теми, ставити запити, на які курсанти повинні на наступну лекцію підготувати усну доповідь, врешті широко використовувати практичні завдання до кожної з пророблюваних тем. Це питання є найважливішим засобом.

УІІІ. Про самовишкіл.

Переходимо до другої важливої справи, а саме самовишколу.

Відразу треба зазначити, що ця справа є дуже а дуже важлива і то тим важливіша, що її значення росте у зв'язку з сьогоденними обставинами нашої боротьби чим раз то більше. Можливості до вишкільних меншають. Отже, треба тим більше поширювати методу самовишколу.

Ця метода має не тільки велике значення в умовах нашої підпільної боротьби, але навіть в умовах державного життя вона відіграє важливу роль. Про це свідчить велика увага, яку цій методи присвячує вкп/б/. В постанові цк вкп/б/

"про постанову партійної пропаганди у зв'язку з випуском короткого курсу історії вкп/б" говориться: основним методом навчання кадрів марксизму-ленізму повинен бути випробування на досвіді старшого покоління большевиків метод самостійного вивчення історії і теорії большевицької партії"...

Що цією методою даються досягнути величезні результати, це не підлягає ніякому сумніву. Ряд людей дає цьому найкраще свідчення, треба тільки довести до такого стану, щоб всі наші кадри ту методу повністю опанували. Тоді тільки і тільки тоді питання росту кадрів буде на правильному шляху до свого розв'язання.

Очевидно, що опанування методи самовихову не є всім доступне. Воно вимагає певного рівня інтелектуального розвитку, певних вироблених навичок.

Які перед-умови є потрібні для тих, що хочуть цією методою оволодіти: 1. Повністю опанувати навичку читати для себе з відповідною швидкістю /само читання не повинно відривати думок від матеріалу/. 2. опанування літературної мови з відповідним засобом чужомовних слів, підставових понять. 3. вміння виразно і правильно писати, 4. вміння передумувати, робити стислі ділові записи по найістотніших місцях теми, 5. вміння користуватися словником, довідником, географічними картинами, шрифтовим матеріалом, бібліотечним каталогом, рекомендаційним списком літератури, 6. вміння користуватися при читанні даної книжки певною системою, яка дозволяє шукати в ній те, що є для нас важливе - критично ставитися до прочитуваних справ, 7. вміння зладити собі план навчання, в якому було б вказане що вивчити, в якій черговості, скільки часу присвячувати поодиноким питанням, належне використання часу, призначеного на самовиховкі.

Як бачимо, цілий ряд досить поважних умов, але тут треба зараз же сказати, що опанування їх забезпечує максимальну успішність праці над книжкою. Самовиховкі є можливий і може успішно проходити вже при опануванні перших чотирьох навичок, повинна займатися не так самовиховком, як власне опануванням основних навичок, тоді тоді самовиховальна праця піде вповні успішно.

Виховальник т-акож повинен пам'ятати про цю справу і тим людям не ставити завдання самовиховуватись в повному розумінні того слова, а передусім повинен дати їм вказівки, які допомогли б в опануванні необхідних навичок. Тим знову, які опанували основні навички, можна давати до вивчення самовиховальним способом зовсім поважні і конкретні теми не тільки на підставі популярної літератури, але і на підставі основних матеріалів.

IX. Завдання виховальника на відтинку самовихову.

Передусім виховальник повинен ствердити чи людина може самовиховуватись, чи має вона опановані перші чотири основні навички. Якщо ні, тоді завданням виховальника є ті навички розвинути. Це покищо буде основним завданням. Саме тут треба присвятити вихованцю дуже багато уваги. Опанування перших навичок без виховальника є майже не можливе і може тягнутися дуже довгий час.

Засвоєння вихованцю основних навичок можна проводити на різному матеріалі, найкраще такому, який би відповідав всім вимогам методики. Але й тут можна навчати-вчитися на поодиноких матеріалах з популярної виховальної літератури.

Щодо першої навички - читати про себе з відповідною швидкістю, - то її можна виробити лише в той спосіб, щоб вихованцю доручувати якнайбільше читати. Другу навичку можна опанувати в цей спосіб, що треба доручити завести зошит, в якому вихованець записував би всі незрозумілі слова, вислови, думки, а потім, довідавшись в когось про їх значення, записував би в той же зошит. Причому такі слова обов'язково вивчити таким же способом, як нпр, французькі слова. У відношенні до третьої навички - добре писати, - треба доручувати переписувати менші або більші уривки з виховальних матеріалів. Четверта навичка - вміння робити стислі ділові записи в найістотніших місцях теми - можна виробити, навчаючи спочатку складати план прочитаної теми, відтак записувати основні думки/нпр. по абзацах/, а врешті, це"як повинні селяни боротися з колгоспом" - це і є план; а основна думка цього абзацу буде: "селяни повинні ставити одностайний спротив, нищити колгоспне майно, карати зрадників"/. Спочатку найкраще вчити на творах художньої літератури, але відтак можна користуватись і виховальною.

Тільки коли ті навички опановані/їхнє опанування може часом тривати дуже дов-

го/, може вишкільник давати завдання до справжнього самовишколу. Треба коротко зазнайомити з п'ятою навичкою: як користуватися словником, картами, довідником. Ширше треба опинитися над точкою щостой, опанування якої не приходить в легкий спосіб. Тут довгий час потрібні вказівки вишкільника. Він мусить вказувати, чим дана книжка цікава, на що в ній звернути увагу, що пропустити, що в ній правильно, а що не правильно, чому ту книжку вивчаємо. По цих вказівках саму роботу присвятити точці сьомій. Тут слід вишкільникові відповідно до зацікавлення учня допомогти йому у зладженні плану навчання. В плані вказати на черговість читання книжок, оминати початково трудніші завдання, вибирати матеріали для даних тем по можливості найкращі - джерельні. Вишкільник в тому часі повинен давати учневі загальний погляд на зв'язок даних матеріалів і книжок зі собою, їхню важливість у всій системі знання, яке має опанувати вишколюваний. Врешті точка сьома: вишколюваного слід коротко зазнайомити зі способом найпродуктивнішого використання часу.

Окремо ще додаємо кілька завважень до справи вироблення навички щостой. Вишкільникові треба старатися виробити в вишколюваного критичне наставлення до большевицької преси, книжок. Треба навчити його сприймати від них тільки те, що має об'єктивну вартість, а відкидати думки тенденційного характеру. Найкраще можна навчити цього слідуєчим способом: даємо читати вишколюваному пресу/чи інші речі большевицького видання/ і кажемо помічувати речі правильні і тенденційні; знаходити те, що криється між рядками. Відтак його помічення докладно з ним обговорити. Вказати, як треба трактувати навіть т.зв. факти, які подає большевицька преса і книжки. Вишколюваний повинен вміти завжди перевірити, чи такий факт правдивий і чи він типовий; чи не є він брехливий або тенденційно підібраний.

Коли вже всі повищі навички вишколюваний добре опанував, вишкільник може лишити його спокійно самому собі. Вишколюваний тепер вже сам вміє вчитися, знає чого йому треба навчитися і зможе сам вибрати собі матеріал, потрібний до самонавчання.

Х. Конкретна праця вишкільника в терені.

Вишкільникові треба пам'ятати, що вишкіл є радше допоміжною метою в навчанні, а основним повинен бути самовишкіл. Темати вишколів повинні бути тільки такі справи, про які писати не можна або такі, про які ще нічого не написано/чи хоч би в той час даної літератури в терені немає/. Всі інші теми повинні бути в основному пророблювані самовишкільним методом. Тільки тут слід завжди дбати, щоб потрібна література була в потрібній кількості перебіта і дост. авлена тим, які мають нею користуватися.

Самовишколом треба охопити всі наші кадри в терені. З цією метою треба вишкільникові в міру можливості особисто зацікавитися зі всіма людьми та перевірити, які є в них передумови, потрібні до самовишкільної праці. Відтак не зважаючи на більшу чи меншу охоту до навчання в самотніх людей, кожному у відповідності до його сил доручити завдання до самостійного вивчення, користуючись поданими вище вказівками. Тих, які не можуть ще самостійно навчатися, треба до того підготувати рядом відповідних завдань. Вишкільникові треба завести докладну контролю самовишкільної праці. З цією метою треба доручити кожному самовишкільникові вести щоденник навчання: подати схему такого щоденника/в щоденнику повинні бути такі позиції: день, назва книжки/брошури, статті/, що сьогодні з нею роблено/. Доручити, залежно від вишколюваного, вести записний зошит, де буде нотовано незрозумілі вислови, слова, речення, а також найістотніші місця теми, план навчання. Вишкільникові треба ще якийсь час стрічатися зі своїми учнями, контролювати щоденник, записаний зошит, опанування матеріалу, давати поради, напрямні, практичні завдання.

Треба постійно пам'ятати, що без контролю самовишкільна праця, зокрема в своїх початках успіхів мати не буде. В тих випадках, коли деякі успіхи будуть, то вони будуть дуже незначні в порівнянні з тими, які можна було б досягти при правильній контролі самовишколу. Контроль забезпечує також правильний напрям у розвитку вишкільної роботи. Отже, контроль є тут безумовно konieczна.

Вишкільникові треба завести список всієї літератури і книжок, які є в роз-

порядженні поодиноких самовишкілників, щоб знати які матеріали є ще їм потрібні і які завдання можна ставити їм до вивчення. Це також запобігає оправданням неопанування вишкілних матеріалів з причини браку літератури. Коли література є в недостатній кількості, треба подумати над тим, щоб всі її могли мати в себе хоч на короткий час, при чому в таких випадках доручувати писати широкий конспект. Ряд основних матеріалів повинен сам вишкілник одержати на свою власність, або хоч на довгий протяг часу.

Більше заавансованим у самовишколі дати змогу зацікавитися з джерельною і допоміжною літературою хоч в формі надобов'язкового вивчення. Взагалі, на кожному ступені самовишколу, крім обов'язкової літератури, повинна бути подана також надобов'язкова - це дає змогу пізнати заінтересування і нахили самовишкілників, їхню пильність. План навчання повинен бути побудований не по темах/це добре для заавансованих/, а конкретно по заголовках матеріалів, які зараз існують, очевидно, з відповідним погрупуванням цих матеріалів.

При охоплюванні всіх кадрів самовишколом, вишкілник напевно зустрів нецікавих до науки, але тут йому треба пам'ятати, що заінтересування наукою приходить не зразу, а поступово, чим-раз то більше в міру пронивання в саму науку. Внаслідок того йому буде не раз слід покористуватися прямо формальним дорученням вивчити ті, чи інші справи, незалежно від того, чи учень хоче цього чи ні.

Велику увагу мусить вишкілник присвятити практичним вправам, зв'язаним темою самовишколу. Тут було б дуже добре, коли б він міг дати самому вишколюваному добрі вказівки, які він повинен перевіряти свої знання на практиці. Нпр., вивчає хтось будову картотеки СБ, хай зробить для тої місцевості, де здебільша перебуває, саме таку картотеку. На тому він буде найкраще вчитися.

XI. Вишкільна праця, а робота в терені.

Передусім треба здати собі справу, яка ціль всякої вишкільної роботи, яке є її відношення до теренової. Тут треба виразно вазначити, що основою, на якій опираються дії Організації, є саме безпосередня робота кадрів в терені. Якщо б ми присвятили надто багато часу вишкільній роботі, тоді послабили б дії Організації, а до цього ні в якому випадку допустити не можемо. З другого боку, треба також пам'ятати, що ефективна робота в терені дуже залежить від того, як налі діючі кадри вишколені і підготовані до своєї роботи. Невелика затримка в безпосередній роботі, спричинена використанням часу на вишкіл, може бути згодом кількакратно відроблена. Очевидно, якщо такі справи можуть бути тільки динебудь відроблені згодом - є такі ситуації в терені, при закінченню яких не можна відривати людей навіть на поважний вишкіл. Такі ситуації раз прогайновані, відтак нерідко повторюються і тяжко виправити спричинену прогалину.

Тому тут треба підходити до справи не по шаблону, а брати до уваги всі потреби даного терену і тоді щойно займатися відповідно вишкільними справами. Нпр., умови в терені є такі, що в силу їх існування не можна проводити активної роботи в терені/зима, ворожий натиск/, тоді вивористовуємо час на вишкільні справи; бачимо в наших кадрах поважні недотягнення, які дуже шкодять в роботі, а обстановка в терені не створює в той час потреби безпосередньо діяти, - тоді також треба зайнятись вишколом в потрібному напрямі. Відповідно до того, як вимагає потреба і обстановка в терені, треба приміняти різні методи вишколу: короткі кількаденні курси з точно оприділених питань, після яких всі можуть знову повертатися до праці; вишкільні стрічі/кілька годин - один день/, які вивислювали б тільки найважливіші і найактуальніші питання, в час посиленої безпосередньої роботи в терені; довгі курси/кілька, кільканадцять днів/при спокійній обстановці чи зимою в приміщенні.

Великі можливості створює для вишкільника саме зима. Він може переходити, скажім по двох тижнях від одного до другого приміщення, від групи до групи і проводити поважні вишколи. В літі цих можливостей нема - є безліч інших важливих справ.

Це були вказівки для вишкільника.

З другого боку, вишкілник повинен також допомагати правильно організувати вишколюванам призначений час на самовишкіл. Ось коротко справи, з якими треба

запізнати самовишкільника: 1. впоїти любов до науки, але рівночасно вказати її місце у практичній тереновій роботі - не можна занедбувати коптом вишколу теренової праці, 2. коли можна віддати більше часу на самовишкіл, а коли треба його відсунути на задній план, 3. як цінити час, як використовувати його для самовишколу навіть в розгарі теренової праці/завжди варто мати коло себе якусь книжку чи літературу та прочитувати її у вільних хвиликах, бо такі хочби в найбільш гарячий час трапляються щоденно/, 4. запізнати з примірним розкладом дня повністю призначеного самовишколом, нпр., в зимі: кількість часу на сон, науку, читання художньої літератури і ін., 5. запізнати з правилом, щоб трудніші речі вивчати безпосередньо по відпочинку, в спокійній обстановці, при спокійному особистому настрою.

XII. Дещо про селекцію здібних.

Застановімся, як можуть себе проявити при роботі люди в Організації. Перше - це проявлення практичних організаторських здібностей, друге - це здібності вишкільника/пропагандиста/. Третю групу творять здібності розвинені в якомусь спеціальному напрямі: бойовик, технік, машиніст і ін.

Перший напрямок вимагає дуже доброго опанування даної проблеми, але не мусить лучитися з вмінням ясно викласти свої знання другому, а тим більше про них захоплююче говорити. Другий вимагає доброго опанування матеріалу, але часом такі люди не вміють того знання використовувати безпосередньо на практиці. Очевидно, що не можна вловні утотаживати вишкільника з пропагандистом, але все ж таки ті поняття до себе близькі і зокрема добре, коли вишкільник вміє захоплююче говорити, а пропагандист когось навчити.

Такий поділ на організаторів/практиків/, вишкільників і пропагандистів дуже а дуже нестійкий, однак треба мати їх уявлення, як про речі, що можуть часом усі зливатися в одній особі, а часом існувати окремо.

Вишукуючи і оцінюючи різні одиниці, які попадають в наше оточення, слід старатися характеризувати їх з вищеподаної точки зору. Як ми згадували, всі вони мусять опанувати потрібний обсяг матеріалу. Про перевірку опанування матеріалу ми вже згадували. Тут зупинимось коротко, як встановлювати нахили в котрому з цих основних напрямків діяльності в Організації.

Пропагандиста пізнаємо дуже скоро: він гарно, живо, переконливо говорить, захоплює своїми словами. Легко також пізнати, в якому саме середовищі він може бути пропагандистом; хай поспробує провести в присутності вишкільника розмову з молодим юнаком, селянином, представником інтелігенції, гутірку серед низових кадрів - усе буде ясно. Далеко трудніше є відрізнити організатора/практика/ від вишкільника. Але й тут це зовсім можливе. Дати їм декілька тих самих питань з ділянки теорії та декілька практичних завдань і порівняти їх з собою. У вишкільника в теоретичних відповідях буде видно прозорість, ясність, систематичність, запит буде точно вичерпаний. У практика саме цього буде бракувати. В нього зате практичні завдання будуть виконуватися рішуче, відважно, не буде надто великого страху перед відповідальністю, правильна організація роботи, ощадність у витрачванні сил і часу, і саме цього буде недостатати вишкільникові. Не є однак виключене, що ряд осіб може лучити в собі одні і другі прикмети. Конечно треба старатися, коли в одному напрямку діяльності людина не надається, зужити її сили в якомусь іншому, більш відповідному для неї напрямку. По ствердженні в когось організаторських практичних здібностей, треба устійнити в якому нахилі вони розвиваються/служба безпеки, організація пропаганди, загальна організаційна робота і ін./, це вже залежить у великій мірі від зацікавлень у вишколюваного.

Але саме ствердження чийхсь здібностей в якомунебудь напрямку не ставить ще всього, що потрібно знати про людину, зяки поставити її на якусь роботу. Незвичайно важлива є її особиста постава до праці: охота працювати, активність в роботі, відсутність лінівства. При чому треба пам'ятати, що ті прикмети можуть існувати в скритому стані, якщо дана людина є під чийось безпосереднім контролем. Треба повірити, чи ті чи інші погані прикмети не повстають в людині, коли та контролю послабне або взагалі зникне. Провірити це легко. Треба створити умови, щоб людина не відчула над собою контролю; щоб її здавалося, що контролі нема, а рівночасно добре стежити з боку за її діяльністю. У зв'язку з тим слід сказати, що не раз необхідно арезигнувати і зі здібною одиницею, коли вона невідповідно ставиться до

до праці. Таке погане ставлення до праці в деяких здібних одиниць має дуже часто джерело в тому, що вона надто себе цінить, знає, що вона здібна, а рівночасно легковажить практичну працю. Таким є добре вияснити величезне значення практичної діяльності.

На кінець питання - кому вишкільник повинен присвятити більше часу. Очевидно тим, які виявляють більші здібності в тому чи іншому напрямку. Найбільшу надію треба покласти на тих, які поєднують в себе здібність з охотою до навчання і практичної праці. Брак пильності в дуже великій мірі знецінює навіть великі природні вартості людей. Також велику увагу треба присвятити і тим, які хоч не надто здібні, але наполегливі в роботі над собою - з них в багатьох випадках буває більша користь ніж в всяких інших.

Січень, 1949 р.